

Dr. Karl Zakrajšček (1865-1942), zdravnik v Škofji Loki

Ko sem pred leti proučeval zgodovino zdravstva na Loškem, sem naletel tudi na dr. Karla Zakrajščka, ki je prišel v Škofjo Loko leta 1902¹. Nisem mogel najti podatkov o njegovem poreklu, saj tu ni bil niti rojen niti ni umrl, tudi v nobenem popisu prebivalcev Škofje Loke ga nisem našel, ker je bil pred prvo svetovno vojno zadnji popis že pred njegovim prihodom, leta 1900. Ordinacijo je odprl v Deisingerjevi hiši na Placu, Mesto št. 31, danes Mestni trg št. 9.² Prvih osem let je delal hkrati z okrožnim zdravnikom dr. Antonom Arkom, ki je ordiniral v svoji hiši, Mesto št. 119, sedaj Mestni trg št. 37.³ Škofjo Loko je verjetno zapustil ob začetku prve svetovne vojne.

Dr. Karel Zakrajšček

Kasneje sem na različnih mestih našel različen zapis njegovega priimka: Zakrajšček in Zakrajšek. Na Slovenskem sta znana oba priimka, zato sem skušal najti avtentični zapis v uradnem dokumentu ali verodostojnem zapisu. Tudi njegov podpis na ohranjenih medicinskih dokumentih, četudi dovolj čitljiv, tega ni pojasnil. Gre za okoli petdeset ohranjenih bolniških listov delavcev, zavarovanih pri Okrajni bolniški blagajni Škofja Loka. Izpolnila sta jih bodisi dr. Arko bodisi dr. Zakrajšček. Najdena dokumentacija je zanimiva in je v obravnavi za pripravo teksta v naslednji številki Loških razgledov.

Iskal sem tudi fotografijo dr. Zakrajščka, ki je ob pisanju zgodovine zdravstva nisem imel na voljo. Dr. France Štukl me je pred kratkim opozoril, da je v

¹ Košir T., 50 let Zdravstvenega doma Škofja Loka, Škofja Loka, 2002, 12.

² Glej Štukl F., Knjiga hiš v Škofji Loki II, Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1984, 52.

³ Idem, str. 67.

zgodovinskem arhivu videl med fotografijami škofjeloškega Sokola tudi fotografijo, ki je bila posneta ob razvitju društvenega prapora leta 1911. Med Sokolicami naj bi bila tudi žena dr. Karla Zakrajščka. Priporočeno fotografijo sem našel v Spominskem spisu Sokolskega društva, ki je izšel leta 1931 ob petindvajsetletnici delovanja Škofjeloškega Sokola. V njem je Vinko Zahrastnik opisal zgodovinski razvoj društva.⁴ Opisana fotografija je objavljena na 22. strani. Dama z velikim modnim klobukom z rožami, edina v civilni obleki, je Milena (njano pravo ime je Mileva, op. avt.) dr. Zakrajščekova, kot je zapisano pod fotografijo. Bila je botrica novemu praporu. Za nas je še pomembnejša fotografija na 17. strani, na kateri je dr. Karel Zakrajšček. Oba zapisa pod slikama in tudi drugi zapisi priimka so dosledni – Zakrajšček – in s tem je, po moji oceni, odvrnjen vsak dvom v pravilnem zapisu priimka našega zdravnika. Bralce bo zanimalo, zakaj sta Zakrajščka vključena v omenjeni spominski spis. Ko so 2. februarja leta 1906 v Škofji Loki ustanovili sokolsko društvo, je bil za prvega starosta izvoljen brat⁵ dr. Karel Zakrajšček. Funkcijo je opravljal do leta 1909. Iz zapisnikov sej odborov društva povzemam podatek, da je dr. Zakrajšček na sejah precejkrat manjkal in ga je nadomeščal podstarosta brat Franc Dolenc.⁶ Očitno je bil starosta (pre)obremenjen s svojim zdravnikovanjem.

Sledi za dr. Zakrajščkom na Loškem sem iskal tudi v drugih virih. V domovinski knjigi Občine Škofja Loka od srede devetnajstega soletja do leta 1923 s soprogo nista vpisana.⁷ Zdravnikovo ime najdemo v zapisnikih sej občinskega odbora, kjer je bil odbornik od junija 1906 do konca leta 1910.⁸ Na občinskih sejah je bil pogosto odsoten, še posebej v zadnjih dveh letih, po smrti dr. Antona Arka jeseni 1908. Oba občinska moža sta se med seboj zelo razlikovala: dr. Arko je bil občinski svetnik, široko razgledan, njegove razprave in predlogi, ne nanašajo se zgolj na zdravstvo, so zapisani v večini zapisnikov, dr. Zakrajščka pa najdemo le pri ugotovljeni prisotnosti, kadar seveda ni manjkal. Pojav je toliko lažje razumeti, saj je bil dr. Arko starejši, po položaju v odboru je bil više, na Škofjeloškem je bival in delal že blizu trideset let.

V omenjenem spominskem spisu je tudi podatek, da je ob izidu le-tega – leta 1931 – dr. Zakrajšček delal v Mariboru. S tem smo dobili novo sled, po kateri sem se odpravil, da bi se približal njegovemu poreklu.

V mariborskem pokrajinskem arhivu imajo kartoteko prebivalcev oziroma družin mesta Maribor izpred druge svetovne vojne. Med njimi se nahaja tudi Zakrajš(č)kova družina. Vsi štiri otroci so se rodili v Škofji Loki. Mati z otroki se je priselila v Maribor leta 1919 in Škofjo Loko je navedla kot kraj prejšnjega bivanja. Torej so živeli na Loškem še pet let po zdravnikovem odhodu. Stanovali so na Cankarjevi št. 34. Najpomembnejši podatek kaže na poreklo dr. Zakrajščka: doma je bil v župniji Bloke, srez Logatec.

⁴ Zahrastnik V., Zgodovinski razvoj društva. V: Spominski spis Sokolskega društva v Škofji Loki ob 25-letnici.

1906-1931. Založil škofjeloški Sokol, 1931, 15-26.

⁵ Dosledno so tako poimenovali člane Sokola.

⁶ ZAL, Enota Škofja Loka. Sokol Škofja Loka. ŠKL 76, t. e. 1 Zapisniki 1906-1911.

⁷ Idem, Domovinske in druge osebne zadeve 1852-1945, zvezek 1893-1923. ŠKL 63, t. e. 124.

⁸ Idem. Občina Škofja Loka. Zapisniki sej občinskega odbora, t. e. 5 (1901-1910) in 6 (1911-1920)

V krstni oziroma rojstni knjigi župnije sv. Jakoba v Škofji Loki sem našel vpisane vse štiri otroke dr. Zakrajščka. Rodili so se v letih od 1909 do 1915. V tem času so živeli v Deisingerjevi hiši, Mesto št. 31, kjer je dr. Zakrajšček imel tudi svojo ambulanto. Iz vpisanih podatkov zremo tudi, da se je leta 1908 oženil z Milevo Lavrenčič iz Postojne. Vsem otrokom je bil krstni boter odvetnik iz Novega mesta.⁹

V Nadškofijskem arhivu v Ljubljani sem našel zapis krsta oziroma rojstva našega zdravnika. Očetu Antonu Zakrajščku, tretjinskemu kmetu, in materi Mariji, roj. Kočevar, se je v vasi Zakraj št. 2 rodil 7. septembra 1865 in bil krščen na ime Karl. V domačem kraju je 26. aprila 1942 tudi umrl v sedeminsedemdesetem letu.¹⁰ Sedaj vas Zakraj spada pod Novo vas.

Tudi v matrikulah v njegovi rojstni župniji sta vpisovana oba priimka, Zakrajšček in Zakrajšek. Pri vpisu očetovega priimka ob Karlovem rojstvu je črka "č" naknadno vpisana. Njegovi otroci so vpisani v zapisniku o domovnih listih s priimkom Zakrajšek (glej pripombo št. 7). V Mariboru je vsa družina vpisana s tem priimkom. Tudi sam je tam uporabljal mehkejšo obliko priimka. Navedel ga je tudi pri včlanjenju v Zdravniško zbornico. Tako smemo računati na zapis enega ali drugega priimka, ne da bi šlo za dve različni osebi. Na Loškem je – razen v domovnem listu njegovih otrok – dosledno uporabljal tršo obliko s črko "č". Zato jo tako pišem tudi v tem prispevku.

Odrpto ostane njegovo delo zunaj našega ozemlja. Sledi torej kažejo v Maribor. Na Inštitutu za zgodovino medicine Medicinske fakultete v Ljubljani je nekaj pomembnih podatkov o njegovem šolanju in delu. Na dunajski medicinski fakulteti je promoviral za zdravnika vsega zdravilstva 31. marca 1898, ko je imel že triintrideset let. Po diplomi je prakticiral najprej v Rudolfovi bolnišnici na Dunaju, zatem pa še na vseh oddelkih ljubljanske splošne bolnice, do junija 1901, skupaj cela tri leta. Ni znano, kje je delal eno leto, pred prihodom v Škofjo Loko. V letu 1924, ko se je včlanil v Zdravniško zbornico Dravske banovine, je bil v Mariboru zasebni zdravnik splošne medicine. Bil je pogodbeni zdravnik okrožnega urada za zavarovanje delavcev (OUZD). Leta 1930 so mu pogodbo z OUZD prekinili, ker je bil starejši kot petinšestdeset let in odslej je imel le še malenkostno (tako je zapisal sam, op. avt.) privatno prakso, ki mu je letno navrgla okoli 5000 din, nekaj malega pa je še delal za bolniško blagajno. Leta 1940 je izstopil iz zdravniške zbornice, ker je prenehal z zdravnikovanjem, zadržal pa je plačevanje v zbornični pogrebni sklad. Tega leta je še živel v Mariboru, na Grajskem trgu št. 1/III.¹¹ Verjetno se je na Notranjsko umaknil ob nemški okupaciji in tam tudi umrl. Takrat so namreč s Štajerskega pobegnili v Ljubljansko pokrajino številni zavedni Slovenci, ki so se umaknili pred nemškim preganjanjem.

⁹ Matična služba UE Škofja Loka, Krstna/rojstna knjiga župnije sv. Jakoba, Škofja Loka, 1903–1917.

¹⁰ Nadškofijski arhiv Ljubljana, Krstna/rojstna knjiga župnije Bloke, 1839–1867, str. 169, št. vpisa 47.

¹¹ Inštitut za zgodovino medicine MF v Ljubljani, Stanovski listi članov Zdravniške zbornice za Dravsko banovino.